

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ๒) เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิง ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านแม่สาบ

เป็นการศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อที่กำลังจะสูญหายและสภาพการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อจากอดีตสู่ยุคปัจจุบันและศึกษาแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วย สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content)

รูปแบบการสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งแยกการสรุปผลการวิจัยออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ สรุปผลการวิจัยจากการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนที่ ๒ สรุปผลการวิจัยจากการวิจัยเชิงคุณภาพ

๕.๑ สรุปผลการวิจัยจากการวิจัยเชิงปริมาณ

๕.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มี ๕ ข้อ ได้แก่

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๑๐๐ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๖๔ คน มีอายุระหว่าง ๔๑-๖๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๕๔ คน รองลงมามีอายุระหว่าง ๒๐-๔๐ ปี จำนวน ๒๙ คน มีอายุระหว่าง ๖๑-๘๐ ปี จำนวน ๑๕ คน และมีอายุมากกว่า ๘๐ ปี จำนวน ๑๕ คน มีอาชีพเกษตรกรมากที่สุดจำนวน ๔๑ คน รองลงมาเป็นผู้ว่างงานจำนวน ๑๙ คน มีอาชีพรับราชการจำนวน ๑๘ คน มีอาชีพรับจ้างจำนวน ๑๓ คน และอาชีพธุรกิจค้าขายจำนวน ๑๐ คน ระดับการศึกษาจำนวนมากที่สุดคือระดับมัธยมศึกษาจำนวน ๔๕ คน รองลงมาคือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพจำนวน ๑๖ คน ระดับปริญญาตรีจำนวน ๑๔ คน ระดับประถมศึกษาจำนวน ๑๒ คน ระดับอนุปริญญา จำนวน ๑๐ คนและระดับปริญญาโทจำนวน ๓ คน มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาทมากที่สุดจำนวน ๓๘ คน รายได้ ๕,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาทจำนวน

๒๔ คน รายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาทจำนวน ๒๐ คน รายได้ ๒๕,๐๐๑-๓๕,๐๐๐ บาทจำนวน ๑๔ คนและไม่มีรายได้จำนวน ๔ คน

๒) ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาของวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเรื่องสภาพสาเหตุของปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) ที่กำลังจะสูญหายเนื่องจากการครอบงำของวัฒนธรรมข้ามชาติ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายด้าน มีด้านที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ๑) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรหมแดนทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย ๒) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย ๓) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

๒.๑) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรหมแดนทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

เมื่อพิจารณารายข้อ มีหัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) คนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักรู้ถึงวิกฤตทางวัฒนธรรมดนตรี
- (๒) เพลงลูกทุ่งเข้าถึงเยาวชนทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ
- (๓) เยาวชนสนใจเรียนดนตรีสากลและจัดตั้งวงดนตรีสดจริง
- (๔) คนส่วนใหญ่นิยมชมภาพยนตร์ มากกว่าฟังขับลื้อ

นอกจากนี้ยังพบว่า มีอีก ๒ หัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) ชุมชนนิยมฟังและร้องเพลงไทยสากลมากกว่าเพลงไทลื้อ
- (๒) ขาดการสนับสนุนอาชีพขับลื้อจากสังคมและองค์กรท้องถิ่น

๒.๒) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

เมื่อพิจารณารายข้อมีหัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) มีถนนทำให้การเดินทางสะดวกคนต้องการซื้อรถยนต์มากขึ้น
- (๒) มีธนาคารเป็นแหล่งให้กู้เงินทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น
- (๓) มีการใช้ยาฆ่าแมลงเพิ่มมากขึ้นทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
- (๔) มีการขายที่นาเพื่อสร้างรีสอร์ท ทำให้คนไทลื้อละทิ้งถิ่นฐาน

นอกจากนี้ยังพบว่า มีอีก ๒ หัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) มีวิทยุและโทรทัศน์ทำให้คนเสียเวลานั่งฟังและนั่งดูมากขึ้น
- (๒) มีไฟฟ้าและโทรศัพท์ทำให้มีรายจ่ายไม่จำเป็นเพิ่มมากขึ้น

๒.๓) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทยเสื่อมถอย
เมื่อพิจารณารายชื่อมีหัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ๔
ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) ชุมชนนิยมจ้างวงดนตรีลูกทุ่งมาแสดงมากกว่าจ้างนักขับลือ
- (๒) รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมไทยให้ทันสมัยคนไทยควรเลียนแบบวิถี

ชีวิตตามวัฒนธรรมตะวันตก

- (๓) โรงเรียนมีครูสอนดนตรีสากล แต่ไม่มีครูสอนการขับลือ
 - (๔) วัดไทยไม่สามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทยให้ลูกหลานได้
- นอกจากนี้ยังพบว่า มีอีก ๒ หัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากใน

แนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) ศาสนาคริสต์ สอนให้คนเลิกนับถือผีบรรพบุรุษ
- (๒) โรงเรียนสอนวิทยาศาสตร์และสอนให้เลิกเชื่อไสยศาสตร์

๓) ผลการศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทยลื้อบ้าน

แม่สาบ ตำบลสะเมิง พบว่า

๓.๑) ผลการวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้าน
ความเชื่อ ภาษาพูด การแต่งกาย และประเพณีการต้อนรับจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบกับ
วัฒนธรรมดนตรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายด้าน มีด้านที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด
๔ ด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้านความเชื่อจาก
อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมดนตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

(๒) สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้านภาษาพูดจาก
อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมดนตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

(๓) สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้านการแต่งกาย
จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมดนตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

(๔) สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้านการต้อนรับจาก
อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมดนตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

๓.๒) ผลงานวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้าน
ความเชื่อจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมดนตรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายข้อ มีหัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด
๔ ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) ความเชื่อเรื่องอำนาจของดนตรีไถลื้อที่จะขับไล่สิ่งชั่วร้าย เปลี่ยนมาเป็น
เรื่องอำนาจของกฎหมายและเงินตรา

(๒) ความเชื่อในวิธีการฝังศพเปลี่ยนมาเป็นการเผาศพบนเชิงตะกอน

(๓) ความเชื่อถือหมอดำแย้ ในการทำคลอดที่บ้านเปลี่ยนมาเป็นการคลอดที่
โรงพยาบาล

(๔) ความเชื่อเรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้านเปลี่ยนมาเป็นยาฉีดและผ่าตัด
นอกจากนี้ยังพบว่ามีอีก ๒ หัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก
ในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) ความเชื่อเรื่องการอ้อนขวัญคนป่วย เปลี่ยนมาเป็นการปรึกษาอาการ
เจ็บป่วยกับหมอที่อนามัย

(๒) ความเชื่อเรื่องการอ้อนขวัญควายเปลี่ยนมาเป็นดูแรลถไถนา

๓.๓) ผลการวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้าน
การแต่งกาย จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรมดนตรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก
ที่สุด

เมื่อพิจารณารายชื่อหัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด
๕ ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) รูปแบบการแต่งกายไถลื้อและการเกล้าผมที่เป็นเอกลักษณ์เปลี่ยนมา
เป็นการแต่งกายที่เป็นเครื่องแบบเฉพาะของหน่วยงานราชการและพนักงานของบริษัทต่าง ๆ

(๒) ลานปั่นฝ้ายของหมู่บ้านเปลี่ยนมาเป็นลานขายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและผ่าตัด
เสื้อจากโรงงานทอผ้าไทยเทีนโพลีเอสเตอร์สาวไถลื้อกับการย้อมผ้าหรือตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยตนเอง
เปลี่ยนมาเป็นการจ้างช่างย้อมผ้าหรือช่างตัดเสื้อประจำหมู่บ้าน

(๓) การแต่งชุดไถลื้อในชีวิตประจำวันเปลี่ยนมาเป็นการแต่งกายโชว์
เฉพาะงานประเพณีสำคัญ

(๔) สาวไถลื้อถ้าทอผ้าไม่เป็นจะหาฝัวไม่ได้เปลี่ยนมาเป็นสาวไถลื้อถ้าแต่งตัว
ไม่ทันสมัยไม่ตามแฟชั่นจะหาฝัวไม่ได้

(๕) การปลูกฝ้ายเปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจ เช่น สตอเบอร์รี
กระเทียมและข้าว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีอีก ๑ หัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก
ในแนวเดียวกัน คือ สาวไถลื้อกับงานประจำคือการทอผ้าเปลี่ยนมาเป็นสาวโรงงานในเมืองเชียงใหม่
หรือเขตอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน

๓.๔) ผลการวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณีด้านภาษาพูด จากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยภาพรวมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายข้อ มีหัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) การขับลื้อเปลี่ยนมาเป็นการแสดงพื้นบ้านไทลื้อมักปรากฏรูปแบบจากการฟ้อนสาวไหม ฟ้อนประทีป และการเล่นดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ซึง ในงานแสดงดนตรีต่างๆ ทั้งในและนอกอำเภอสะเมิง

(๒) การพูดลื้อในวิถีชีวิตประจำวันใช้สื่อสารทุกเวลาทุกสถานที่เปลี่ยนมาเป็นการพูดลื้อเฉพาะกับคนในครอบครัวเท่านั้น

(๓) ครูที่เป็นไทลื้อใช้ภาษาไทยกลางในการสอนหนังสือเด็กนักเรียนต้องพูดภาษาไทยกลางในการตอบคำถาม

(๔) บทบาทหน้าที่การขับลื้อเพื่อความบันเทิงและพิธีกรรมทางพุทธหรือการเลี้ยงผี เปลี่ยนมาเป็นการขับลื้อเพื่อการสาธิตให้ชม

นอกจากนี้ยังพบว่ามียัง ๒ หัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) การเกี่ยวสาวโดยใช้ “คำว” เปลี่ยนมาเป็นการใช้ไลน์ในโทรศัพท์มือถือซึ่งต้องใช้ภาษาเขียน ปัก้อยที่เป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการ “คำว” จึงหมดความสำคัญ

(๒) การแต่งงานเฉพาะกับคนไทลื้อเปลี่ยนมาเป็นการแต่งงานกับคนต่างเชื้อชาติ ลูกที่เกิดมาจึงต้องพูดภาษากลาง

๓.๕) ผลการวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงบริบทของวัฒนธรรมประเพณี ด้านการต้อนรับ จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายข้อผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า มีหัวข้อที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จากมากไปหาน้อย ได้แก่

(๑) การต้อนรับด้วยเฮือนน้ำต้นสัญลักษณ์น้ำจิตน้ำใจให้ใครที่ผ่านไป ผ่านมาได้ดื่มน้ำดับกระหายคลายร้อนเปลี่ยนมาเป็นน้ำดื่มจากตู้เย็น

(๒) สุภาพชนไทลื้อกล่าวว่าหนทางไม่ได้เดินสามวันหน้าก็ขึ้นรก ญาติมิตรไม่ได้ต้อนรับกันหลายปีก็ลืมเลือนกาลเวลาอาจทำให้น้ำใจไมตรีของไทลื้อจืดจางไปบ้างเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง

(๓) การต้อนรับด้วยขันโตกที่ต้องนั่งบนพื้นเสื่อเปลี่ยนมาเป็นการตั้งขันโตกบนโต๊ะและนั่งเก้าอี้รับประทานอาหาร

(๔) การต้อนรับด้วยอาหารพื้นเมืองสำหรับแขกในงานแต่งงานเปลี่ยนไปต้อนรับแขกด้วยอาหารแบบโต๊ะจีน

(๕) การต้อนรับด้วยการขับร้องฟ้อนรำเป็นวัฒนธรรมดนตรีสากลเป็นการให้เกียรติแก่แขกแก้วผู้มาเยือนปัจจุบันนี้การจัดงานต้อนรับที่ยิ่งใหญ่แบบนี้ จัดได้เฉพาะชนชั้นเจ้านายหรือเทศบาลงานประเพณีเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีอีก ๑ หัวข้อ ที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก ในแนวเดียวกัน คือ การต้อนรับแบบสู่ขวัญญาติสนิทมิตรสหายเก่าลดความถี่ลงเปลี่ยนมาเป็นการรับแขกแปลกหน้าเชิงธุรกิจ เช่น การจัดโฮมสเตย์เพื่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

๔) ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

๔.๑) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีดังนี้

ลำดับที่ ๑) ควรให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนักในความเป็นลื้อให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่นการ สร้างศิลปะการฟ้อนลื้อให้ชุมชนบ้านแม่สาบ คิดเป็นร้อยละ ๘๑

ลำดับที่ ๒) ควรให้โรงเรียนฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีที่กำลังจะสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไป ด้วยการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมาร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนหรือการใช้ต้นขนุนโบราณเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเก่าแก่ของชุมชนไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ ๗๒

ลำดับที่ ๓) ควรประกาศยกย่องเชิดชูกลุ่มศิลปินนักขับลื้อ นักดนตรี นักแต่งเพลง ประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ ๗๔

ลำดับที่ ๔) ควรให้หน่วยราชการสนับสนุนงบประมาณประกวดดนตรีไทลื้อเพื่อการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ ๗๐

ลำดับที่ ๕) ควรจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและวัฒนธรรมดนตรีล้านนาให้แก่เยาวชนและประชาชน คิดเป็นร้อยละ ๖๙

ลำดับที่ ๖) ควรใช้สื่อหลากหลายประเภทในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ ๖๕

๔.๒) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวดังนี้

ลำดับที่ ๑) ควรนำเอาจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทลื้อไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องจริงจังและจริงจัง คิดเป็นร้อยละ ๘๐

ลำดับที่ ๒) ควรส่งเสริมให้ประชาชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อของกลุ่มไทลื้อในจังหวัดลำปาง ลำพูน พะเยา น่านและแพร่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ ๗๘

ลำดับที่ ๓) ควรจัดแสดงดนตรีไทลื้อในวันสำคัญ เช่น วันปีใหม่เมือง การแข่งขันจุดบั้งไฟ ประเพณีตานกองไหลว ประเพณีทอดผ้าป่าและทอดกฐิน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ ๗๕

ลำดับที่ ๔) ควรมีป้ายอธิบายประวัติของสถานที่ และข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๐

ลำดับที่ ๕) ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดประกวดวัฒนธรรมดนตรีในเทศกาลสำคัญ เช่น ประกวดศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่น่าประทับใจ แต่ละแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ ๖๘

ลำดับที่ ๖) ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยว ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เผยแพร่แก่สาธารณชน คิดเป็นร้อยละ ๖๒

๔.๓) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเพิ่มขีดสมรรถนะนักดนตรี ดังนี้

ลำดับที่ ๑) ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรีนักร้องและนักแสดงไทลื้อ ร้อยละ ๘๔

ลำดับที่ ๒) ควรส่งเสริมให้มีการตั้งวงดนตรีไทลื้อในสถานศึกษาหรือในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๘๐

ลำดับที่ ๓) ควรขอรับการช่วยเหลือด้านครูผู้สอนการขับลื้อจากกลุ่มไทลื้อจังหวัดพะเยา ร้อยละ ๗๘

ลำดับที่ ๔) ควรจัดสถานที่ให้นักดนตรีไทลื้อนักร้องและนักแสดงพอรำได้ฝึกซ้อม คิดเป็นร้อยละ ๗๖

ลำดับที่ ๕) ควรประยุกต์การแสดงดนตรีไทลื้อให้เป็นดนตรีไทลื้อแบบร่วมสมัย คิดเป็นร้อยละ ๗๓

ลำดับที่ ๖) ควรจัดเวทีประกวดความสามารถในการสร้างซุ่มเครื่องดนตรีไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ ๗๑

๔.๔) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรยกระดับความร่วมมือกันดังนี้

ลำดับที่ ๑) ควรจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ ๙๐

ลำดับที่ ๒) ควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกติกาและทิศทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ ๘๗

ลำดับที่ ๓) ควรมีการสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คิดเป็นร้อยละ ๘๐

ลำดับที่ ๔) ควรส่งเสริมให้คนตาบอดเรียนรู้ดนตรีไทลื้อเพื่อช่วยเหลือตนเองและทำให้สังคมได้ยอมรับในความสามารถของนักดนตรีตาบอด คิดเป็นร้อยละ ๗๗

ลำดับที่ ๕) ควรสนับสนุนการจัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์และภาษาต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๗๕

ลำดับที่ ๖) ควรสนับสนุนให้กลุ่มผู้สูงอายุออกกำลังกายประกอบดนตรีไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ ๗๐

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑) ประวัติความเป็นมาของบ้านแม่สาบ

อำเภอสะเมิง เป็นอำเภอขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ และมีระยะทางห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ ๔๕ กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีความสวยงามและน่าอยู่ ภายในอำเภอสะเมิงมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลาย หนึ่งในกลุ่มชนเหล่านั้นคือ “กลุ่มชนไทลื้อ” ซึ่งอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแม่สาบ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านไทลื้อบ้านแม่สาบ อยู่ในเขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ก่อตั้งขึ้นมาเป็นระยะเวลาประมาณ ๒๐๐ ปี และตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสะเมิงประมาณ ๕ กิโลเมตร ตามถนนสาย รพช. (เชียงใหม่ – วัดจันทร์) โดยมีพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมดจำนวน ๑๑,๒๕๐ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๔๐๐ ไร่ ที่ดินเพาะปลูก ๑,๒๐๐ ไร่ ที่ดินทำกิน ๕,๐๐๐ ไร่ ป่าอนุรักษ์ ๔,๕๐๐ ไร่ และพื้นที่อื่น ๆ ๑๕๐ ไร่ ตำนานหมู่บ้านไทลื้อแม่สาบ ได้มีการกล่าวขานไว้อย่างน่าสนใจว่ามีพรานป่าพร้อมพวก และหมาไล่ล่าเนื้อได้ไปเที่ยวป่าล่าสัตว์ที่ป่าดอยคำ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของดอยสุเทพ ได้พบกับกวางตัวหนึ่งที่มีลักษณะผิวพรรณสีเหลืองทอง ขนและเขาเป็นทองคำ พรานและหมาล่าเนื้อจึงไล่ล่ากวางตัวนี้มาจนถึงสถานที่ต่าง ๆ จึงได้ตั้งชื่อสถานที่ หรือหมู่บ้านต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย เช่น บ้านแม่ฮะ บ้านกองแหะ บ้านปางตะ บ้านห้วยคอก บ้านน้ำริน จนมาถึงบริเวณ

หมู่บ้านแม่สาบในปัจจุบัน เนื่องจากหมาล่าเนื้อตัวนั้นได้ “สาบ” (ไต่กลิ่น) กวางอยู่บริเวณนี้เป็นเวลานาน จึงเป็นที่มาของ “หมู่บ้านไต่ล้อแม่สาบ”

๒) วิถีชีวิตของชาวไต่ล้อบ้านแม่สาบ

คนไต่ล้อเป็นคนรักสงบ เป็นเกษตรกรใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย พึ่งพาธรรมชาติและให้ความเคารพต่อผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะปรากฏร่องรอยอยู่ในจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาไม่ขาดสาย ชีวิตในอดีตเป็นชีวิตที่ไม่เร่งรีบ ร้อนรน เหมือนคนในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่ทำนาเป็นหลัก วิถีชีวิตการกินอยู่หลับนอนดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติ มีฤดูกาลเป็นตัวกำหนด เช่น เมื่อเข้าฤดูฝน ชาวนาจะเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว เตรียมพื้นที่เพื่อไถนา บางกลุ่มเข้าป่าไปหาปอหรือเปลือกไม้เพื่อเตรียมทำเชือกมัดควาย แล้วก็เฝ้ารอคอยให้ฟ้าประทานน้ำฝนมาให้มากเพียงพอที่จะทำนา บางปีฝนมาเร็ว ก็จะทำนาเร็วขึ้น เมื่อหว่านข้าวในนาเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านก็จะปลูกพืชผักสวนครัว รั้วกินได้ เช่น ผักกาด ผักชี หอมแดง กระเทียม ยาสูบ พริกขี้หนู พริกขี้พ้า พริกหนุ่ม ไว้ในบริเวณบ้านหรือตามหัวไร่ปลายนา เป็นธนาคารอาหารที่ฝากไว้กับผีนา ผีป่าและผีแม่น้ำพืชผักและผลไม้เหล่านี้ปีใดมีผลผลิตมาก ชาวบ้านจะแจกจ่ายแบ่งปันกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง บางครั้งก็แลกเปลี่ยนค้าหรือสิ่งของกับคนนอกหมู่บ้าน ที่อยู่ทางตอนล่างของอำเภอสะเมิง เช่น แม่ริม แม่แตง หางดง เป็นต้น

ในการขับล้อมีสุภาภิตสอนลูกหลานไต่ล้อให้รู้จักสามัคคีต่อกัน เช่น “ อีบปาก อียากบหนี “ แปลความว่า แม้ยามอดอยากก็ไม่พรากจากกัน ทุกข์ยากก็ไม่หนีจากไป เป็นสุภาภิตที่กล่าวถึงความรักภายในครอบครัว อันเป็นการสะท้อนถึงความคิดของชาวไต่ล้อ ในเรื่องของความรักในครอบครัวว่า เมื่อร่วมชีวิตกัน เป็นครอบครัวแล้ว ไม่วาจะเกิดภาวะความอดอยากก็ไม่พรากจากกันหรือพบเจอกับความทุกข์ยากก็ไม่ทอดทิ้งกัน แต่จะรวมทุกข์รวมสุขไปด้วยกัน เพราะชาวไต่ล้อมีนิสัยที่รักพวกพ้อง รักกลุ่มชนของตนไม่วาครอบครัวนั้น จะเป็นครอบครัวที่ตนสร้างขึ้น มา หรือครอบครัวของชาวไต่ล้อทั้งหมู่บ้านหรือทั้งเมืองก็ตาม หากเกิดภาวะดังกล่าวก็จะฝ่าฟันรวมกันจนถึงที่สุด

ชาวไต่ล้อจะใช้ชีวิตอย่างประหยัดและสงบ พึ่งพาอาศัยธรรมชาติและให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษซึ่งจะปรากฏตามจารีตประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมา ดังเห็นได้ชัด คือ ภาษาพูดแม้ว่าสภาพแวดล้อมอาจทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นถูกกลืนหายไปตามยุคสมัยก็ตาม แต่ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ยังคงมีไว้ให้ได้ศึกษา ได้สัมผัส และได้พบเห็น นอกจากนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแม่สาบเป็นพื้นที่ราบและชันบันได คนไต่ล้อทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ปลูกกระเทียม ซึ่งมีชื่อเสียงมาก และมีการปลูกพืชหมุนเวียนชนิดอื่นๆ ผลัดเปลี่ยนกันไปตามฤดูกาล เช่น ข้าว ข้าวโพด สตรอเบอร์รี่ และผักต่างๆ ที่ตลาดมีความต้องการโดยอาศัยแหล่งน้ำ เช่น น้ำแม่สาบ อ่างเก็บน้ำห้วยก่องทอง เพื่อใช้ในการเกษตรและการดำรงชีวิต

๓) สภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมไต่ล้อสูญหาย

๓.๑) การแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วัฒนธรรมไทลื้อสูญหาย

ริท สารูเม ให้สัมภาษณ์ว่า “...กาลเวลาที่เปลี่ยนไป และวัฒนธรรมของต่างชาติที่เข้ามาครอบงำสภาพสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง เป็นสาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย เมื่อผมไปเรียนหนังสือในจังหวัดเชียงใหม่ ผมเจอเพื่อนที่เป็นคนล้านนา ผมพูดภาษาคำเมืองและภาษาไทยกลางในห้องเรียน ลูกหลานผมก็ทำเช่นเดียวกับผม ในโรงเรียนสอนวิชาวิทยาศาสตร์ และสอนว่ามนุษย์เกิดจากการผสมพันธุ์ของหญิงและชาย หลังจากนั้นเก้าเดือนจะคลอดออกมามีชีวิตอยู่รอดเป็นทารก อาศัยที่นมแม่เป็นอาหารจนเติบโตแล้วจะเลิกที่นมแม่หันมากินข้าวเป็นอาหารหลัก ไปโรงเรียน เรียนให้จบปริญญาตรี ออกมาหางานทำ แล้วก็แต่งงานถ้าแต่งงานกับคนใต้ ก็อาจย้ายไปอยู่กับสามีทางใต้ ทั้งพ่อทั้งแม่ให้เฝ้าบ้านแม่สาบ หากมีเวลาว่างจากการงานก็อาจกลับมาเยี่ยมพ่อแม่บ้าง ยิ่งเดี๋ยวนี้มีโทรศัพท์มือถือถือ ลูกไม่จำเป็นต้องมาแล้ว เพียงโทรหากันทุกวันก็หายคิดถึงแล้ว ถ้าลูกเดินทางกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ในวันสงกรานต์หรือวันหยุดเทศกาลปีใหม่ ซึ่งเป็นวันหยุดติดต่อกันหลายวัน จะมีคนเดินทางกลับมาหาพ่อแม่มากผมก็เป็นห่วงลูกว่าจะเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน จึงบอกให้งดมาหาพ่อแม่ในวันสำคัญเหล่านั้น จากที่ผมได้พูดมาจะเห็นได้ว่าไม่มีการแสดงดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนรุ่นใหม่ ซึ่งผมคิดว่าคนรุ่นใหม่อาจจะลืมเลือนหรือไม่เห็นความสำคัญของดนตรีไทลื้อแล้ว...”

๓.๒) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมทำให้วัฒนธรรมไทลื้อสูญหาย

ในยุคพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่ออำเภอสะเมิง มีถนนเชื่อมโยงออกไปถึงจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้การเดินทางสะดวก คนต้องการซื้อรถยนต์มากขึ้น มีธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งเงินกู้ ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น มีระบบไฟฟ้าและโทรศัพท์ทำให้มีรายจ่ายไม่จำเป็นเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษมาเป็นการผลิตโดยใช้ปุ๋ยทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นในเวลาเดียวกันผลผลิตจำนวนมากเป็นเครื่องล่อแมลงคนลื้อจึงต้องใช้ยาฆ่าแมลงมากขึ้นทำให้ระบบนิเวศเป็นพิษ ฟ้าผ่าเสียมโทรคมนาคม การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้ชาวลื้อเปลี่ยนวิถีชีวิตที่พอเพียงไปยอมรับวัฒนธรรมและมีความต้องการไม่สิ้นสุด มีค่านิยมดนตรีตะวันตก ดูถูกภูมิปัญญาบรรพบุรุษและแสดงความรังเกียจต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทลื้อ การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นกระแสกระตุ้นความต้องการบริโภคนิยมให้เห็นทุกวันในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์สำหรับเด็กวัยรุ่นตอนต้น การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมกับชีวิตประจำวันมีความเกี่ยวข้องกับการกินอาหารจานด่วน การกินอาหารหรรษา การกินอาหารนอกบ้าน การกินอาหารไร้ประโยชน์ (ขนมขบเคี้ยว) การกินอาหารนานาชาติ (จีน ญี่ปุ่น อิตาลี เกาหลี)

การท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ การดูแลรักษาสุขภาพและความงาม เกิดลัทธิบูชาความงามเกลียดกลัวความแก่ ยอมเสียเงินเพื่อผ่าตัด ยกอก เสริมจมูก การแต่งกายที่กระตุ้นความต้องการให้สะสมเสื้อผ้าเกินจำเป็น มีรองเท้าหลายร้อยคู่ในขณะที่มีเท้าเพียงคู่เดียว การมีเครื่องอำนวยความสะดวกและการเสฟสื่อบันเทิงทางโทรทัศน์ เป็นวัฒนธรรมที่กระตุ้นค่านิยมการแต่งกายของวัยรุ่นให้เลียนแบบวัฒนธรรมเกาหลีและญี่ปุ่นมากขึ้น รวมทั้งวัฒนธรรมการสื่อสารที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีเช่น โทรศัพท์มือถือและเครื่องมือสื่อสารที่สามารถรองรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น สามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตหรือการใช้ Social Network ต่าง ๆ บนโทรศัพท์มือถือเป็นการถ่ายทอดและปลูกฝังวัฒนธรรมบริโภคนิยมแอบแฝงเข้าไปในสื่อมวลชน คนไทยอีกรุ่น ๔.๐ จึงสลัดทิ้งวัฒนธรรมไทลื้อแล้วยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ชวนให้สนุกสนานตื่นเต้นเร้าใจมากกว่า

๓.๓) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดนทำให้วัฒนธรรมไทลื้อสูญหาย

การขับลื้อของชาวไทลื้อกำลังจะสูญหายไปเพราะบทบาทของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ ซีดี วีซีดี เอ็มพีสาม เกมสคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ แทปเล็ต และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากกับวิถีชีวิตชาวไทลื้อในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนรุ่นหลัง กลุ่มเยาวชนที่เป็นพลังรุ่นใหม่จะสนใจจะสนใจเทคโนโลยีดังกล่าวมากกว่า การร้องรำทำเพลงแบบเก่า นอกจากนั้นสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ สังคมแบบต่างคนต่างอยู่ พ่อแม่ออกไปทำงาน ลูกหลานไปโรงเรียน วันหยุดต้องไปเรียนพิเศษ หรือไปเที่ยวกับเพื่อน ทำให้เหลือแต่ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพัง พ่อแม่ไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ลูกหลาน ไม่มีโอกาสได้ตักเตือนหรือแก้ไขนิสัยของลูกหลาน ไม่มีเวลาพบปะสังสรรค์กันระหว่างเพื่อนบ้าน การทำกิจกรรมตามบ้าน เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวชและงานศพ จึงมีผู้มาร่วมงานกันเฉพาะญาติพี่น้อง ไม่ค่อยมีเพื่อนบ้านมาร่วมงาน การที่จะจ้างคนมาขับลื้อค่อนข้างจะยุ่งยากและไม่สนุกสนานเร้าใจเหมือนวงดนตรีสมัยใหม่ ซึ่งบรรเลงแล้วสามารถออกมาเต้น มารำกันได้เต็มที่หรือทำอย่างประหยัดค่าใช้จ่าย คือ ใช้เครื่องเสียง เทปเพลง และการร้องประกอบดนตรีประเภทคาราโอเกะ(Karaoke) ทำให้บทบาทและโอกาสของการแสดงเพลงขับลื้อลงไปอย่างมาก

๔) สภาพการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี

๔.๑) การเปลี่ยนแปลงประเพณีความเชื่อมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี

ประเพณีของไทลื้อเปลี่ยนไปมาก แต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนไปจนหมด ยังคงมีประเพณีที่ดั้งเดิมและชาวไทลื้อส่วนใหญ่ยังคงรักและหวงแหนอนุรักษ์สืบทอดต่อกันมาหลายร้อยปี พูดกันอย่างตรงไปตรงมาก็ต้องพูดว่า กระแสวัฒนธรรมตะวันตก ความเจริญและความทันสมัยทำให้คนไทลื้อเสียนิสัย อย่างแรกเลยคือ ประเพณีการสร้างบ้านมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี เนื่องจากการปักเฮินและการขึ้นเฮินใหม่ เจ้าของบ้านจะถูกยกย่องจากหลวงพ่อหรือผู้รู้ในหมู่บ้าน เพื่อหาวันดี

ในการปักเฮินเพื่อยกเสาเอกของบ้าน เป็นเสาต้นแรกเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย แล้วจึงขุดหลุมลงเสาบ้านต้นอื่น ๆ ต่อไปจนครบตามจำนวน

ในวันปักเฮิน ชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะส่งตัวแทนไปช่วยงาน ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านไสยศาสตร์และการพยากรณ์อนาคต มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง ฤกษ์ยาม การเคลื่อนตัวของดวงดาวในจักรวาล ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อหนานที่เคยบวชและเล่าเรียนวิชาเหล่านี้มาจากวัดต่าง ๆ จะได้รับเชิญมาเป็นเจ้าพิธี ทำหน้าที่ติดต่อกับเทพ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขออนุญาตปลุกบ้านเริ่มจากพิธีขึ้นเท้าทั้งสี่โดยพ่อหนานที่เชิญมาเป็นคนทำพิธี เมื่อทำพิธีเสร็จชาวบ้านจะช่วยกันขุดหลุมฝังเสาเอกและเสาอื่น ๆ จากนั้นพ่อหนานจะทำพิธีหมอล้วน คือ นำกล้วย ๑ เครือ มะพร้าว ๑ ทะลาย หน่อกล้วย หน่ออ้อย หมากพลูหรือหมากติดไว้กับเสาเอกด้วยด้ายดิบ ๑๐๘ เส้น เป็นอันเสร็จพิธียกเสาเอก เมื่อเสร็จงานเจ้าของบ้านจะเลี้ยงอาหารเพื่อตอบแทนน้ำใจเนื่องจากไม่มีการจ่ายค่าแรงเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่บ้าน แล้วก็จะมีคนตรีที่ถือมาซบกล่อมเพื่อความบันเทิง ปัจจุบันนี้นิยมจ้างผู้รับเหมาจากเชียงใหม่มาสร้างบ้านให้แล้วเสร็จตามสัญญาจ้างมาสร้างบ้าน คนตรีที่ถือก็หมดความจำเป็นไปด้วย แม้เวลาจะทำบุญขึ้นบ้านใหม่ที่เรียกว่า ขึ้นเฮินใหม่ ก็ไปจ้างคนตรีลูกทุ่งมาแสดงแทนคนตรีที่ถือ

๔.๒) การเปลี่ยนแปลงประเพณีภาษาพูดมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี

ในการขับลือถ้อยคำในเพลงได้สอดแทรกแนวคิดเปรียบเทียบชีวิตคนกับสัตว์ที่เป็นของคู่กันในธรรมชาติ เช่น “ ตกน้ำคี่ดีก้อมเปนปลา ตกน้ำคี่ดีก้อมเปนเขา แปลความว่า ตกน้ำก็พรอมจะเปนปลา ตกในน้ำก็พรอมจะเปนเขา สามีภรรยาตองช่วยเหลือกัน คอยสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ของกันและกัน จะอยู่ในเหตุการณ์ใด ก็ต้องพร้อมที่จะรวมทุกขรวมสุข ช่วยกันแก้ไขอุปสรรคนั้น ดังข้อความเปรียบในสุภาษิตบทนี้ที่ได้กล่าวไว้ หากตกน้ำก็ พรอมจะเปนปลาไปด้วยกัน หากตกไปในน้ำก็พรอมจะเปนตนขาวด้วยกัน เพื่อส่งเสริมกันและกัน ความเปรียบนี้เปรียบกับสิ่งที่ขาดกันไม่ได้ เช่น น้ำคูกับปลา นาคูกับขาว ป่าคูกับสาว เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การขับลือในสภาพปัจจุบันที่สังคมได้เปลี่ยนไปจากสังคมวัฒนธรรมเกษตรเป็นวัฒนธรรมบริโภคนิยม เยาวชนที่ถือให้ความสนใจการขับลือน้อยมากแทบละทิ้งวัฒนธรรมของตนเอง จากการสังเกตและสอบถามชาวไทลื้อเกี่ยวกับการฟังเพลงลือและโอกาสที่ขับลือพบว่า ชาวไทลื้อส่วนใหญ่เคยฟังขับลือในโอกาสงานสืบสานวัฒนธรรมไทลื้อ และหาฟังได้น้อยมากในงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานลอยกระทง งานปีใหม่ งานสงกรานต์ คนส่วนใหญ่ชอบฟังขับลือแต่ไม่ชอบขับ เพราะมีความรู้สึกว่ามีควาไพเราะ แสดงถึงวิถีชีวิตที่น่าประทับใจ อยากรู้อยากเห็น อนุรักษ์ไว้ ส่วนกลุ่มที่ไม่ชอบบอกว่า ฟังรู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง มีความเข้าใจเนื้อหาสาระของเพลงไม่ชัดเจน เพราะใช้ภาษาลื้อแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางประเพณีด้านภาษาพูดที่ไม่สามารถสื่อสารกันได้อีกแล้ว ควรให้มีการสอนภาษาไทลื้อวันละคำในครัวเรือนและโรงเรียนหรือ

แม้กระทั่งในวัด ถ้าจะให้ได้ผลดีควรฟื้นฟูสุขภาพจิตใจให้ดีติดประกาศไว้ตามเส้นทางที่คนส่วนใหญ่ผ่านไปมา

๔.๓) การเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งกายมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี

ในสมัยก่อนคนไทยส่วนใหญ่จะนิยมใส่ชุดที่ตัดเย็บจากผ้าทอไม่ว่าจะเป็นผ้าไหม ผ้าซิ่น ผ้าฝ้าย เป็นต้น เพราะเป็นผ้าที่แต่ละชุมชนผลิตขึ้นเอง เนื้อผ้าก็ใส่สบายเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของภาคเหนือ อีกทั้งคนไทยก็ยังถูกบ่มเพาะให้มีความรักนวลสงวนตัว รูปแบบของชุดเสื้อผ้าไทยจึงมีลักษณะที่สุภาพเรียบร้อย สามารถสวมใส่ได้ทุกสถานที่ แต่ด้วยวิวัฒนาการเครื่องจักรที่ทันสมัยและการรับอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนหันมาสวมใส่ชุดเสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่มีดีไซน์ทันสมัยตามยุคตามกระแสแฟชั่นมากขึ้น และในทางกลับกันกลุ่มคนที่สวมชุดใส่ผ้าไทยก็กลับกลายเป็นวัยผู้ใหญ่จนถึงผู้สูงอายุ จากสถานการณ์ดังกล่าวเมื่อมองดูโดยไม่ใส่ใจ อาจคิดว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่เมื่อคิด ให้อบคอบแล้วจะพบว่าเรื่องดังกล่าวถือเป็นปัญหาสำคัญระดับประเทศก็ว่าได้ เพราะการที่คนส่วนใหญ่หันไปนิยมสวมใส่ชุดเสื้อผ้าตามกระแสหรือตามแฟชั่นนั้น อาจทำให้เกิดปัญหาสืบเนื่องหรือปัญหาผลกระทบตามมา เช่น

(๑) ปัญหาการสูญหายของเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ ในปัจจุบันนี้เราจะสังเกตเห็นว่าคนไทยส่วนมากไม่นิยมการแต่งกายด้วยผ้าทอไทยหรือรูปแบบที่สุภาพเรียบร้อยในการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากงานพระราชพิธี งานมงคลต่างๆ เนื่องจากคนไทยสมัยปัจจุบันนิยมแต่งกายตามแบบชาตียุโรป ทำให้การแต่งกายชุดประจำกลุ่มชาติพันธุ์แบบอดีตเริ่มเลือนหายไป ดังนั้นหากคนไทยไม่เริ่มที่จะอนุรักษ์ตั้งแต่ตอนนี้ และแน่นอนว่าในอนาคตลูกหลานของเราอาจจะเหลือเพียงความทรงจำและภาพถ่ายความงดงามของผ้าไทยได้ชื่นชม

(๒) ปัญหาการแต่งกายที่ไม่รัดกุมหรือไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ ปัจจุบันแฟชั่นของเสื้อผ้า ในประเทศไทยมีหลายรูปแบบ แต่แบบที่มักได้รับความนิยมมักจะมีลักษณะเป็นเสื้อฝ้าน้อยชิ้นหรือรัดรูปสามารถให้ผู้สวมใส่อวดสัดส่วนของร่างกายได้ เช่น กระโปรงสั้น กางเกงขาสั้น เสื้อแขนกุด เสื้อสายเดี่ยว เป็นต้น ซึ่งเสื้อผ้าแฟชั่นดังกล่าวสามารถสวมใส่ได้ แต่ควรจำกัดกาลและเทศะเท่านั้น เพราะบางสถานที่ต้องมีกฎระเบียบ หรือข้อห้ามเกี่ยวกับรูปแบบเสื้อผ้าเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเขตพระราชวัง เขตศาสนสถาน เขตโบราณสถาน หรือส่วนราชการต่างๆ แต่ในปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่กลับไม่รู้สึกรู้สีกว่าการเข้าเขตสถานที่ดังกล่าวควรจะต้องใส่เสื้อผ้าที่เรียบร้อยรัดกุม เพื่อเป็นการแสดงถึงการให้เกียรติและแสดงความเคารพต่อสถานที่นั้นๆ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวอาจเป็นแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องหรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญต่างๆ ได้

(๓) ปัญหาการคุกคามทางเพศ จากความคืบหน้าในการสวมใส่เสื้อผ้าที่ไม่รัดกุมจนถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ และผู้หญิงเริ่มมีความใจกล้าและมั่นใจในตัวเองสูงกับการสวมใส่ผ้าโจ้วหวิว อีกทั้งผู้ชายในปัจจุบัน ก็มีความยับยั้งชั่งใจน้อยลงทุกที มีการคุกคามทางเพศหรือการก่อกวนข่มขืนมากขึ้นกว่าในอดีต

(๔) การแต่งกายที่สวยงามช่วยส่งเสริมให้การแสดงขับลื้อมีความสง่างามและน่าชมมากยิ่งขึ้นในทางตรงกันข้ามถ้าประเพณีการแต่งกายสูญหายไป การแสดงจะมีคนสนใจน้อยลงตามไปด้วย นอกจากนั้นเครื่องแต่งกายยังแสดงถึงภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ผ้าทอไทลื้อจึงเป็นศิลปะที่โดดเด่นควรค่าแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น เครื่องแต่งกายสำหรับใช้ในการแสดงโขนอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย รูปแบบการแต่งกายใช้การแต่งกายแบบยืนเครื่อง ซึ่งเป็นการแต่งกายจำลองเลียนแบบจากเครื่องทรงต้นของพระมหากษัตริย์แบบโบราณที่มีความสวยงามวิจิตรตระการตาไม่เหมือนใคร ไม่ลอกเลียนแบบใคร แบ่งเป็น ๓ ฝ่ายคือ ฝ่ายมนุษย์ เทวดา พระ นาง ฝ่ายยักษ์และฝ่ายลิง สำหรับบ่งบอกถึงยศถาบรรดาศักดิ์และตำแหน่งนอกจากนั้นตัวละครอื่น ๆ จะแต่งกายตามแต่ลักษณะของตัวละครนั้น ๆ

๔.๔) การเปลี่ยนแปลงประเพณีการต้อนรับมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี

สุภาษิตไทลื้อกล่าวว่า “หนทางไม่ได้เดินสามวันหย้าก็ขึ้นรก ญาติมิตรไม่ได้ต้อนรับกันหลายปีก็ลืมเลือน “ ประเพณีการให้การต้อนรับและการอำนวยความสะดวกให้กับแขกผู้มาเยือนบ้านเรือนอย่างสมเกียรติ ด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดีตามมารยาทสังคมที่ดีและถูกต้องทำให้ผู้มาเยือนมีความประทับใจเพื่อเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ระหว่างผู้มาเยือนและผู้ให้การต้อนรับ ผลสำเร็จของการรับรองมิใช่ว่าจะเห็นผล ทันทีเมื่อการรับรองเสร็จสิ้น แต่อยู่ที่ความประทับใจของผู้มาเยือนและความพึงพอใจของผู้ให้การต้อนรับ ซึ่งจะเป็นผลในทางจิตใจ ความคิดที่ดีของผู้เยือนต่อผู้ให้การต้อนรับ และอาจจะมีผลในการตัดสินใจใน เหตุการณ์สำคัญหรือการเจรจาในอนาคต ดังนั้นความมากน้อยของการรับรอง ขึ้นอยู่กับนโยบายของ เจ้าของบ้านเป็นสำคัญ โดยมีปัจจัยหลายประการประกอบ เช่น ความสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนการเยือนที่ผ่านมา การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรู้จักคุ้นเคยของแขกผู้มาเยือนกับ และการ ปฏิบัติในลักษณะต่างตอบแทน เป็นต้น

ปัจจุบันประเพณีการต้อนรับเปลี่ยนแปลงไป การต้อนรับด้วยขันโตกที่ต้องนั่งบนพื้นเสื่อเปลี่ยนมาเป็นการตั้งขันโตกบนโต๊ะและใช้เก้าอี้นั่งรับประทานอาหาร การต้อนรับด้วยอาหารพื้นเมืองสำหรับแขกในงานแต่งงานเปลี่ยนมาเป็นอาหารแบบโต๊ะจีนและจำกัดจำนวนแขกรับเชิญที่มาร่วมงาน การต้อนรับด้วยการขับร้องฟ้อนรำเพื่อให้เกียรติแก่แขกแก้วผู้มาเยือน การต้อนรับที่ยิ่งใหญ่แบบนี้ จัดได้เฉพาะชนชั้นเจ้านายหรือเทศกาลงานประเพณีสำคัญเท่านั้น วัฒนธรรมดนตรี

ไทลื้อ ที่ต้องใช้การขับลื้อประกอบการเป่าปี่เพื่อสร้างความบันเทิงจึงหมดความสำคัญและจำเป็นกับงานพิธีต้อนรับตามไปด้วย

๕) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี

๕.๑) ด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

จากการสังเกตการขับลื้อและเพลงของล้านนามีความลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือ ทั้งเพลงซอ ของล้านนาและการขับลื้อของสิบสองปันนา มีหน้าที่หลอหลอมสังคมต่อจากสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา โดยการอบรมสั่งสอนให้ลูกหลาน ในสังคมเข้าถึงสัจธรรมทางพุทธศาสนาและมีสติตั้งตน ดำรงอยู่ในศีลธรรมจรรยา นอกจากนี้การขับลื้อ ยังให้ความบันเทิงแก่สังคม รวมถึง เป็นการแสดงวาทกรรมพื้นบ้าน เป็นการเชื่อมประสาน ความสัมพันธ์ของกลุ่มหนุ่มสาวในการพบปะกันยามค่ำคืน หรือในขณะที่ กำลังร่วมมือกันทำงานในไร่หรือในป่า ทำให้เกิดความเพลิดเพลินและความพร้อมเพรียงกันทำงานตามจังหวะเพลง สำหรับเครื่องดนตรีซึ่งมีลักษณะรูปร่างที่เหมือนกันกันอาจแตกต่างกันเพียงชื่อเรียกขานเครื่องดนตรีเท่านั้น

สาเหตุที่เพลงขับลื้อไม่ได้รับความนิยมพบว่าการขับลื้อเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่ต้องใช้ความรู้และทักษะอย่างมาก ซึ่งคนรุ่นใหม่ยังไม่ยอมรับและไม่สนใจเพราะว่าภาษาค่อนข้างยาก เยาวชนไม่ได้เรียนภาษาลื้อจะฟังไม่เข้าใจ อีกทั้งท่วงทำนองที่ขับไม่เร้าใจ เนื้อเรื่องที่ขับจำเจ ล้าสมัย ฟังไม่เข้าใจ น่าเบื่อการแต่งกายเวลาขับลื้อก็ไม่สวยสะดุดตาทำทางประกอบการขับลื้อก็ไม่มีเวลาขับลื้อก็ใช้เวลาแต่ละครั้งนานหลายชั่วโมง เพราะว่าบทขับลื้อแต่ละบทมีความยาวประมาณ ๓-๔ หน้ากระดาษ และต้องร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายหญิงและชาย กว่าจะจบเนื้อหาแต่ละบทต้องใช้เวลานานมาก คนฟังต้องอดทนนั่งฟังจนกว่าจะจบจึงจะเข้าใจและชื่นชอบ

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีด้วยการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมดนตรี ควรเลียนแบบการขับลื้อในสิบสองปันนาที่ได้พัฒนาต่อยอดการขับลื้อประกอบดนตรีสมัยใหม่ เป็นการขับลื้อร่วมสมัย มีการร่ายรำหรือฟ้อนประกอบเพลง ที่คนสมัยใหม่เรียกว่า แด้นเซอร์ (Dancers) แต่งกายสวยงามด้วยชุดไทลื้อ วันนี้มีคนสนใจวัฒนธรรมขับลื้อจำนวนมากเป็นแฟนคลับและคนรุ่นใหม่ก็พอใจที่จะเลียนแบบนักร้องนักแสดงที่เขาเห็นในรายการเกมโชว์

๕.๒) ด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์และความสำคัญกับประเพณีไทลื้อในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกัน โดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี จึงมีความเชื่อมโยงกับเรื่องการสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพตัวตนของคนไทลื้อ และสภาพพื้นที่ภูมิทัศน์อันงดงามของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่สาบ เช่น ด้านวัฒนธรรมประเพณี คือ คนไทลื้อมีอ้อฮายัยไมตรี และแสดงออกซึ่งไมตรีจิตต่อนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจและอยากกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) ด้านการจัดการท่องเที่ยว คือ การมีเส้นทางจักรยาน “ปั่นกินลมชมวิถีชีวิตชุมชน” ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนด้านจัดการสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสะดวกมีความสะดวกในการเดินทาง ด้านการให้บริการร้านค้าและสินค้ามีการให้บริการที่ดี กิริยาสุภาพอ่อนน้อมและมีอ้อฮายัยที่ดี และด้านบุคลากรให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและใส่ใจนักท่องเที่ยว

๕.๓) ด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี นักร้องและนักแสดง

การรวมกลุ่มนักดนตรีไทลื้อในบ้านแม่สาบ เพื่อก่อตั้งเป็นวงดนตรีเป็นสิ่งที่ดี เป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นและเข้มแข็งในการทำงานฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรีไทลื้อเป็นการเพิ่มขีดสมรรถนะของ นักดนตรี นักร้อง และนักแสดงไทลื้อได้อีกทางหนึ่งด้วย ในอดีตมีการสอนบรรเลงดนตรีโดยใช้เพลงล้านนา นำโดยหัวหน้าวงดนตรี คือ อาจารย์สุชาติ กันชัย เป็นผู้สอนให้เด็กนักเรียนในหมู่บ้านแม่สาบ เล่นเครื่องดนตรีประเภท ซิง ซอ สะล้อ และขลุ่ย จัดตั้งวงดนตรีชื่อ “เอื้องน้อยล้านนา” นำไปแสดงในงานต่าง ๆ เช่น งานขึ้นปีใหม่ งานวันเด็ก งานประกวดนางสาวเชียงใหม่ที่เวทีประตู่ท่าแพ งานแข่งขันดนตรีพื้นเมือง จนเกิดความนิยมดนตรีของล้านนาและชื่อเสียงของเด็กไทลื้อบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงได้เป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง นักดนตรีนักเรียนจากวงดนตรีเอื้องน้อยล้านนา ได้รับทุนการศึกษาให้เรียนต่อในระดับปริญญาตรีและหลายคนกลับมาเป็นครูสอนดนตรีที่โรงเรียนในอำเภอสะเมิง

ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ มีการฟ้อนลื้อที่คิดประดิษฐ์ทำรำขึ้นมาใหม่ เช่น ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนประทีป ฟ้อนไตอ่างขาง และฟ้อนลื้อ โดยรองศาสตราจารย์ ดิเรกชัย มัทธอนสิน จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการฟ้อนลื้อให้เด็กนักเรียนและกลุ่มแม่บ้านที่สนใจ ฟ้อนรำ ปัจจุบันยังมีการถ่ายทอดให้นักเรียนในโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม และกลุ่มฟ้อนรำบ้านแม่สาบ ได้รับเชิญให้ออกไปร่วมแสดงการฟ้อนลื้อในงานสืบสานตำนานไทลื้อที่จังหวัดพะเยาทุกปีต่อเนื่องกันมามากกว่า ๗ ปีแล้ว

ทั้งสองตัวอย่างที่ยกมาอภิปรายในที่นี้ เป็นการยืนยันคำตอบที่ว่า มีเหตุผลที่สมควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรี เป็นการฟื้นฟูชีวิตวงดนตรีเอื้องน้อย (จากรุ่นละอ่อนมาเป็นรุ่นคนเฒ่า) ให้กลับมาสร้างความบันเทิงให้ผู้ชม ได้เกิดความประทับใจอีกครั้ง เพราะวโนคีตวงดนตรีเอื้องน้อย (วัยรุ่น) สามารถแสดงให้เห็นการพัฒนาที่รุ่งโรจน์ ปัจจุบันนี้วงดนตรี “เอื้องเฒ่าล้านปี” ที่

กำลังจะรวมตัวกัน ชยันฝึกซ้อมทุกวันในช่วงตอนเย็น ที่วัดแม่สาบใต้โดยอาจารย์อุดมศักดิ์ สิมะวงษ์ และอาจารย์กิตติพิชญ์ สาธุเม เป็นผู้อำนวยการฝึกซ้อมดนตรีไทลื้อ เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะออกแสดงในงานสืบสานตำนานไทลื้อที่อำเภอสะเมิงร่วมกับงานเทศกาลสตอเบอร์รี่ของดีอำเภอสะเมิง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๕.๔) ด้านการยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน

ปัจจุบันมีการจัดตั้งคณะกรรมการการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อ บ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ เป็นการรวมตัวกันของปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มคนรักไทลื้อบ้านแม่สาบ โดยกลุ่มคณะกรรมการจะต้องมีความเข้มแข็ง มีความมั่นคง สามัคคีกัน ทั้งนี้จะต้องพยายามชักชวนไทลื้อทุกคนที่สนใจ มาร่วมโดยไม่เน้นเพศและวัย คือ ไม่จำกัดอายุของผู้เข้าร่วมกลุ่มสนใจ ตลอดจนจะต้องมีการประสานงานพูดคุยปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากันอย่างต่อเนื่อง

คณะกรรมการฟื้นฟูได้จัดให้มีกิจกรรม “ฟื้นฟูสมองไทลื้อ” ด้วยการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เดือนละ ๑ ครั้ง เป็นการสานต่อพลัง ความคิดริเริ่ม คิดบวก และพูดอย่างสร้างสรรค์ ให้กำลังใจต่อกัน เน้นเตือนเรื่องการทำให้เสียสละให้ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและรู้วิธีการรักษาประเพณี พิธีกรรม ให้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนไม่สูญหาย มีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม ด้านการฟื้นฟูตั้งแต่ระดับ ครอบครัว (บ้าน) กลุ่มแม่บ้านในชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด รวมถึงวัด และโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด

๕.๒ การสนทนากลุ่ม ๓ ครั้ง

๕.๒.๑ การจัดสนทนากลุ่มครั้งที่ ๑ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องสภาพการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๑

ณ ห้องประชุมรังนก ดอยนภสถอเบอร์รี่รีสอร์ท หมู่ที่ ๑ บ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน ๘ คน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวก ค) เริ่มสนทนากลุ่ม เวลา ๑๓.๐๐ น. ปิดการสนทนากลุ่ม เวลา ๑๕.๐๐ น

จากประเด็นเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี โดยอภิปรายแยกเป็น ๒ ประเด็น คือ ๑) ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ และ ๒) วัฒนธรรมข้ามชาติทั้งสามวัฒนธรรมเป็นสาเหตุที่เป็นปัญหาให้วัฒนธรรมดนตรีสูญหายไปได้อย่างไร

๑) สรุปสาเหตุที่เป็นปัญหาการสูญหายวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

จากการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลสะเมิงใต้และศึกษารวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบัน ด้านการขับลื้อที่ร้องในโอกาสและเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดเป็นมรดกต่อเนื่องกันมากำลังจะสูญหายมีสาเหตุมาจาก

(๑) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก

(๒) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม

(๓) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดน

เนื่องจากการยอมรับและยึดถือวัฒนธรรมข้ามชาติทั้ง ๓ วัฒนธรรมและนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตไทย โดยละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไป เป็นสาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมการขับลื้อกำลังจะสูญหายไปพร้อมกับศิลปะพื้นบ้านต่าง ๆ โดยจะอธิบายให้เข้าใจว่าวัฒนธรรมข้ามชาติทั้งสามวัฒนธรรมเป็นสาเหตุที่เป็นปัญหาให้วัฒนธรรมดนตรีสูญหายไปได้อย่างไรรายละเอียดดังนี้

(๑) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้ง ๓ วัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มบ้าน วัด ราชการ

(๒) รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมไทยให้ทันสมัยมีวิถีชีวิตทัดเทียมอารยประเทศการทำตัวให้ชาติตะวันตกเห็นว่าเราเป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงหรือเป็นแหล่งอารยธรรม ทำให้มีอำนาจต่อรองและปกป้องประเทศไทยไม่ให้ถูกยึดเป็นเมืองขึ้น จากการล่าอาณานิคมของชาวนตะวันตก การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมส่งผลให้กลุ่มบ้านคือคนไทยต้องปรับวิถีชีวิตตามนโยบายรัฐบาล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมไทยและประเพณีด้านความเชื่อ ภาษาพูดและประเพณีการแต่งกายก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วย

(๓) กลุ่มวัดทางพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนลื้อถูกลดบทบาทลง รัฐบาลย้ายโรงเรียนออกจากวัด จัดการเรียนการสอนเป็นระบบวิทยาศาสตร์แบบชาติตะวันตก โรงยาหรือโรงพยาบาลที่อยู่ในวัดก็ถูกแยกออกไปเป็นโรงพยาบาลที่มีระบบการรักษาพยาบาลแบบแพทย์แผนปัจจุบัน ยาสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือยาแพทย์แผนโบราณก็ถูกต่อต้านและถูกสั่งห้ามผลิตขึ้นว่าเป็นยาอันตรายไม่ได้มาตรฐาน

(๔) การแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตกทำให้ไทยละทิ้งวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และรับเอาวัฒนธรรมแบบสังคมเมืองมาใช้ในชีวิตประจำวัน ความเปลี่ยนแปลงความคิดเชื่อและการกระทำในหมู่คนลื้อมีลักษณะแปลกแยกออกจากสังคมครอบครัว

(๕) การทำบุญเข้าวัด การบูชาผีบรรพบุรุษ ในปัจจุบันพบว่าคนที่ไปทำบุญที่วัดคือคนรุ่นปู่ตายาย ซึ่งอายุมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไปจะไปวัดมากกว่า คนรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่อยู่ในวัยแรงงานต้องมีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว ต้องดิ้นรนหาเงินเพื่อให้คนรุ่นลูกและหลานได้เรียนหนังสือจนจบมหาวิทยาลัย จะได้มีอนาคตดีไม่ต้องมาลำบากตรากตรำในการทำงาน

๒) สภาพปัญหาที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทยสูญหายมีสาเหตุเนื่องมาจากการยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม

(๑) คนรุ่นใหม่ในวันนี้ไม่พูดภาษาลื้อ ฟังเพลงลื้อไม่เข้าใจ อ่านและเขียนภาษาลื้อไม่ได้ การแต่งกายก็แต่งตามแบบดารารายวันและดาราทวี ไม่แต่งชุดไทย การทอผ้าลายน้ำไหล และการขับลื้อก็หาคนทำเป็นอาชีพได้ยาก คนรุ่นพ่อรุ่นแม่ทอผ้าไม่เป็นขับลื้อไม่ได้ ก็หมดปัญญาที่

จะถ่ายทอดให้ลูกหลาน เด็กรุ่นลูกหลานก็ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมและประเพณี และคิดว่า ภาษาพูด การแต่งกาย อาหารการกิน ตลอดจนประเพณีการต้อนรับที่ยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ก็ได้อยู่แล้ว ใช้ชีวิตแบบคนล้าโบราณทำได้ยากไม่สะดวก ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีประจำชาติพันธุ์สูญหายไป

(๒) ในยุคพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่ออำเภอสะเมิง มีถนนเชื่อมโยงออกไปถึงจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้การเดินทางสะดวก คนต้องการซื้อรถยนต์มากขึ้น มีธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งเงินกู้ ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น มีระบบไฟฟ้าและโทรศัพท์ทำให้มีรายจ่ายไม่จำเป็นเพิ่มมากขึ้น

(๓) การเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษมาเป็นการผลิตโดยใช้ปุ๋ยทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นในเวลาเดียวกันผลผลิตจำนวนมากเป็นเครื่องล่อแมลง คนลื้อจึงต้องใช้ยาฆ่าแมลงมากขึ้นทำให้ระบบนิเวศเป็นพิษ พื้นนาเสื่อมโทรม น้ำเน่าเสีย

(๔) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้ชาวลื้อเปลี่ยนวิถีชีวิตที่พอเพียงไปยอมรับวัตถุนิยมและมีความต้องการไม่สิ้นสุด มีค่านิยมดนตรีตะวันตก ดูถูกภูมิปัญญาบรรพบุรุษ และแสดงความรังเกียจต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยลื้อ

๓) ภาพปัญหาที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหายมีสาเหตุมาจากการยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรหมแดน

(๑) ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โลกสีน้ำเงิน คือ หมู่บ้านเดียวกันสนามบินสุวรรณภูมิมีเครื่องบินลงจอดและเดินทางไปต่างประเทศปีละ ๗ ล้านคน การสื่อสารไร้พรหมแดน การรับรู้ข่าวสารสามารถรับรู้ได้พร้อมกันและสามารถแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารเป็นเครือข่ายโยงใยไปทั่วโลก

(๒) ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักรู้ถึงวิกฤตทางวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณีไทลื้อ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป สอดคล้องกับทฤษฎีกบต้ม (The Boiled frog Theory) ที่อธิบายว่า กบที่อยู่ในหม้อน้ำที่เย็นจะรู้สึกสบาย เมื่อเราเพิ่มอุณหภูมิให้น้ำร้อนขึ้นเพียงเล็กน้อยกบจะยังรู้สึกสบาย เมื่อเราเพิ่มอุณหภูมิขึ้นอย่างต่อเนื่องจนน้ำอุ่น กบก็ยังไม่รู้สึกอุ่นสบาย ในที่สุดเมื่อน้ำเดือดกบก็จะตายโดยไม่รู้ตัวที่กำลังถูกต้ม คนไทลื้อก็เช่นเดียวกัน ยึดถือเพลงสากลและเพลงลูกทุ่งที่เข้าถึงเยาวชนทุกท้องถิ่นทั่วประเทศไทย สนใจเรียนดนตรีสากล และจัดตั้งวงดนตรีสากลมากกว่าเรียนดนตรีไทลื้อในที่สุดก็จะตื่นมาพบว่า วัฒนธรรมการขับลื้อกำลังจะสูญไปพร้อมกับศิลปินช่างขับลื้อและช่างปี

(๓) หน่วยงานของรัฐในฐานะผู้รับผิดชอบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นยังขาดความตระหนักในหน้าที่ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

(๔) ภาษาและวัฒนธรรมอาเซียนในยุคโลกาภิวัตน์ มีความเป็นมาคล้ายคลึงกันคือ ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มพ่อค้าต่างชาติและด้วยการรับภาษาพูดเข้ามาใช้ผสมผสานกับภาษาพูดท้องถิ่น เพื่อสื่อสารในการตกลงราคาซื้อขาย ยุคต่อมาเป็นยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ได้เข้ามาแทนที่ภาษาท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และเพิ่มความสำคัญมากขึ้นด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ ภาษาอังกฤษจึงเป็นภาษาราชการของบางประเทศในอาเซียนและเป็นภาษากลางของประชาคมอาเซียน

(๕) ด้านวัฒนธรรมอาเซียนแบ่งออกได้เป็น ๕ กลุ่มคือ ๑) วัฒนธรรมพื้นบ้าน ๒) วัฒนธรรมพุทธ ๓) วัฒนธรรมอิสลาม ๔) วัฒนธรรมคริสต์ ๕) วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในสังคมเมืองใหญ่ ๆ ของประชาคมอาเซียนทุกวัฒนธรรมจะตั้งอยู่บนรากฐานวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสังคมฐานความรู้ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการไหลเวียนข้ามชาติของผู้คนทั่วโลก แลกเปลี่ยนเทคโนโลยี เงินตราการสื่อสาร และอุดมการณ์

๕.๒.๒ การจัดสนทนากลุ่มครั้งที่ ๒ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องสภาพการเปลี่ยนแปลง ประเพณีที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐

ณ ห้องประชุมสวนสนธิจันทร์ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน ๘ คน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวก ค) เริ่มสนทนากลุ่ม เวลา ๑๓.๐๐ น. ปิดการสนทนากลุ่ม เวลา ๑๕.๐๐ น

จากประเด็นเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรี โดยอภิปรายแยกเป็น ๒ ประเด็น คือ ๑) ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ และ ๒) สภาพความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ จังหวัดเชียงใหม่นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร

สรุปวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงประเพณีความเชื่อ ภาษาพูด การแต่งกายและประเพณีการต้อนรับมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงประเพณีความเชื่อ ภาษาพูด การแต่งกายและประเพณีการต้อนรับมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในประเทศไทยและกำลังจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เป็นความท้าทายของประเทศไทย

๒) คนไทลื้อเกิดค่านิยมสมัยใหม่ขึ้นขอวัฒนธรรมแบบตะวันตก ผู้คนละเลยขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีดั้งเดิม การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรหมแดน ผลที่ตามมาคือ เกิดความขัดแย้งในสังคมที่ไม่เอื้อต่อการปรับตัวเองของสังคมให้เข้ากับสภาพบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสมัยใหม่ ที่เข้ามาพร้อมกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งปัญหาไร้ที่อยู่อาศัยไร้ที่ทำกิน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาศีลธรรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการทำลาย

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาจากกระแสโลกาภิวัตน์ การรวมศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจของรัฐทุนนิยม จนเกิดเป็นวิกฤตวัฒนธรรมและเศรษฐกิจอ่อนแอ ๓. วัฒนธรรมพื้นฐานของชุมชนชาติพันธุ์ไทลื้อ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับทฤษฎีหน้าที่นิยมว่า ศิลปะการดนตรีนั้นก็เหมือนกับงานศิลปะสาขาอื่นๆ ซึ่งถือเป็นการแสดงออกทางสังคมที่ต้องทำหน้าที่เพื่อรับใช้เหตุผลและความต้องการทางด้านจิตใจของคนลื้อในสังคมที่เป็นผลผลิตมาจากความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์โดยเฉพาะ ความต้องการความสงบทางจิตใจ การผ่อนคลายความวิตกกังวลในสิ่งที่มองไม่เห็น การสร้างขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตและการมีชีวิตอยู่กับความกลมกลืนทางสังคมวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมดนตรีจึงมีหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคมลื้อ บทบาทของดนตรีไทลื้อ ในสังคมคือ ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นต่าง ๆ และให้ความบันเทิง ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ดนตรีไทลื้ออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “บทเพลงแห่งชีวิตลื้อ” และวัฒนธรรมดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเสมอ

๕.๒.๓ การจัดสนทนากลุ่มครั้งที่ ๓ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐

ณ ศาลาเอนกประสงค์ ตำบล สะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน ๘ คน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวก ค) เริ่มสนทนากลุ่ม เวลา ๑๐.๐๐ น. ปิดการสนทนากลุ่ม เวลา ๑๒.๐๐ น

จากประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อโดยอภิปรายแยกเป็น ๒ ประเด็น คือ ๑) ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ และ ๒) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม) ตำบลสะเมิงใต้ จังหวัดเชียงใหม่ควรทำอย่างไร

สรุปวิเคราะห์ผลแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

(๑) ควรให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ คุณค่าและความสำคัญของชาติพันธุ์ไทลื้อ

(๑.๑) การสร้างความตระหนักรู้ คุณค่าและความสำคัญของชาติพันธุ์ไทลื้อคือการที่คนรุ่นหลังตระหนักรู้และเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่บรรพบุรุษไทลื้อได้สร้างขึ้น โดยรูปแบบการตระหนักรู้นี้จะกระทำพฤติกรรมในเชิงปฏิบัติ คือ การเฝ้าครุ่นคิดทบทวนหาวิธีการดูแลรักษาวัฒนธรรมดนตรีและการสืบทอดวัฒนธรรมนั้นๆ ไม่ให้สูญหายไป

(๑.๒) การฟื้นฟูอนุรักษ์หรือการดำรงรักษาวัฒนธรรมดนตรีเป็นเหมือนเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดการหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีของตน ก่อให้เกิดเป็นความรักและความผูกพัน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีของไทลื้ออีกด้วย

(๑.๓) ความตระหนักรู้ในการฟื้นฟูหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ ๙ ทรงมีพระราชดำริโดยสรุปว่า การอนุรักษ์มรดกของชาติต้องกระทำเพื่อรักษาเกียรติภูมิของชาติและเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม สร้างความตระหนักรู้ ให้คนในชาติได้รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง เกิดความภูมิใจนำไปสู่ความคิดในการช่วยปกป้องรักษาวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของตนไว้

(๑.๔) โดยมีหลักการหรือข้อควรปฏิบัติในการอนุรักษ์หรือดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมดนตรีที่ชาวไทลื้อ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนไม่มากนัก สามารถที่จะทำได้ทันที ประกอบด้วยการสะสมเครื่องดนตรีไทลื้อ การรวบรวมประวัตินักดนตรีไทลื้อ บทประพันธ์เพลงขับลื้อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโบราณวัตถุ วรรณกรรมคำประพันธ์ ประเพณีศิลปะ ศิลธรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรี และเพื่อถ่ายทอดเป็นมรดกสืบต่อไปให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ

(๑.๕) รวมทั้งการสืบสานต่อทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มของตน เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่ที่สืบสานการปฏิบัติสืบต่อกันมาและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และการปรับปรุงและเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีให้เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป ซึ่งการปรับปรุงนี้ คือการปรับกระบวนการทางวัฒนธรรมดนตรีวิธีขับลื้อ ให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความสะดวกแก่ผู้สืบทอดหรือผู้ปฏิบัติ สืบทอดแต่ไม่ได้หมายความว่า จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นไปทั้งหมด จนเกิดความแตกต่างแปลกแยกจากวัฒนธรรมเก่าโดยสิ้นเชิง

(๒) ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) ที่กำลังจะสูญหาย

(๒.๑) โครงการหรือกิจกรรมงานใด ๆ ที่ได้จัดขึ้นจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ

(๒.๒) การฟื้นฟูวัฒนธรรมการขับลื้อ คือการฟื้นฟูทุนวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนทางสังคมเก่า การสูญเสียจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมของสมาชิกในสังคม เช่นการสูญเสียการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไทลื้อที่ไม่สนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นการละเลยทอดทิ้งความรักความสามัคคีของหมู่คณะ หรือการที่รัฐบาลไม่ให้ออกสื่อกำหนดชุมชนในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเหตุให้สังคมขาดพลังร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป็นสาเหตุสำคัญที่ต้องเรียกหาทุนทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความมีไมตรีต่อกัน ความไว้วางใจและช่วยเหลือเกื้อกูล สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คอยอุ้มชูสมาชิกในชุมชนไทลื้อ และคนไทลื้อได้ผลิตซ้ำและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีตลอดเวลาทำให้มีชีวิตร่วมกันอย่างราบรื่น รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพทางสังคมให้เข้มแข็ง

ศักยภาพของคนไทลื้อในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี มีจุดแข็งที่สำคัญ คือมีทุนความรู้เรื่องระบบนิเวศวิทยาของตนเองอย่างดี ทุนมนุษย์ไทลื้อ คืออุปนิสัยรักหมู่คณะ ขยันอดทนและประหยัด ทุนระบบสังคมและวัฒนธรรมคือความพอเพียง ทุนสติปัญญาด้านดนตรี และทุนเงินตราล้วนเป็นสิ่งจำเป็นในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีทั้งสิ้น เมื่อมีปัจจัยภายนอกมาเสริม เช่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ด้วยตนเอง เพื่อตนเอง ย่อมส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงทุนเดิมของไทลื้อให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และเกิดการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็น การเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาจากรากฐานทุนเดิมคือแหล่งวัฒนธรรมที่งดงามของบ้านแม่สาบ และการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผลประโยชน์ ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วมช่วยในการฟื้นฟู อนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มงานและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

(๓) ควรประกาศยกย่องเชิดชูกลุ่มศิลปินลื้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่างๆ

(๓.๑) คำกล่าวทางศาสนาพุทธ ที่เป็นสัจจะธรรมกล่าวว่า “ทำดี ต้องได้ดี” เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกลงในจิตใจคนไทลื้อมานานหลายร้อยปีแล้ว “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นี้เป็นความจริง อันไม่ตาย คือ ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง แม้จะมีคนในสมัยหนึ่ง เกิดระแวงว่าทำไม คนทำชั่วกลับร่ำรวยเร็ว คนทำดี กลับยากจนลง หรือเป็นอยู่ด้วยความยากลำบากก็ตาม ความจริงก็ยังคงเป็นความจริงว่า “ทำดีได้ดี, ทำชั่วได้ชั่ว” อยู่ตามเดิมไม่โยกคลอน

(๓.๒) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า “... ในบ้านเมืองของเรามีทั้งคนดีและคนไม่ดี เราไม่อาจทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้หมดแต่เราสามารถเลือกคนดีให้เป็นผู้ปกครองคนไม่ดีได้...” ดังนั้นเมื่อคนดีได้ปกครองหมู่บ้านก็จะเป็นน้ำดีที่คอยขับไล่ น้ำเสียให้ออกไปจากหมู่บ้าน

(๓.๓) กลุ่มศิลปินลื้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคนดีที่ปิดทองหลังพระ เป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ต่อหมู่บ้านแม่สาบ เป็นแบบอย่างคนเดินดินที่มีจิตสำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมดนตรีและประเพณีของไทลื้อ ความอดทนวิริยะอุตสาหะในการทำความดีกอบกู้และรักษาวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) การแสดงพื้นบ้าน การสร้างงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อ เป็นสิ่ง ที่ควรจะได้รับยกย่องและเชิดชูเกียรติจากคนไทลื้อ

(๓.๔) ในทางปฏิบัติพบว่า คนไทลื้อเป็นคนที่ดีคุณงามความดีที่ควรยกย่องและเชิดชูคุณท่านและตอบสนองบุญคุณของท่านเหล่านั้นด้วย การเรียกขานยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อด้วยถ้อยคำว่า “พ่อหนาน” บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นพ่อหนานก็ต้องคอยระวังความคิดและการกระทำให้เป็น

ปกติ ต้องรักษาความดีจกเกือรักษาความเค็ม ต้องหมั่นกระทำความดีให้มากขึ้นทุกวัน มิฉะนั้นความไม่ดีจะเข้ามาแทนที่ จะเห็นได้ว่า การประกาศเชิดชูเกียรติศิลปินไทลื้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่กระทำได้ง่ายและไม่ลำบากใจ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นแก่รุ่นหลังได้เชื่อมั่นได้ว่า “การทำดีต้องได้ดี” และคนดีที่ทำดียอมเป็นที่รักของคนและเทวดา

๒) ด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(๑) รักษาและปฏิบัติใช้ประเพณีไทลื้อในชีวิตประจำวันให้เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้

(๑.๑) ประเพณีไทลื้อในชีวิตประจำวันหรือประเพณีในอุดมคติของไทลื้อ จะสะท้อนให้เห็นความเป็นอารยชน คือ หมู่คนที่เจริญแล้ว ฝึกฝนแล้ว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่เป็นปกติวิสัย มีรูปแบบวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและพอเพียง ไม่เบียดเบียนธรรมชาติและชีวิตผู้อื่น ใช้ชีวิตเพื่อทำหน้าที่มนุษย์ที่มีจิตใจสูง มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปกรรม ร่วมใจกันปลูกฝัง ส่งเสริม พัฒนา สังคมไทลื้อ ให้เป็นสังคมที่มีความสงบสุข ความรัก ความสามัคคี ประองตอง เอื้ออาทร บนพื้นฐานค่านิยมคนไทลื้อไม่ทิ้งกัน เป็นสังคมที่มีประเพณีอันงดงามกล้าทำให้มาดู มาพิสูจน์ความจริง

(๑.๒) ประเพณีและวิถีชีวิตของไทลื้อดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ความเป็นอุดมคติยากที่จะรับรู้และสัมผัสจับต้องได้จริง เป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในความคิดเชื่อของคนไทลื้อและเป็นสิ่งที่เห็นได้จริงในเวลาที่คุณไทลื้อพูดและทำกิจวัตรประจำวัน คนหลายคนรู้สึกได้ว่าชาวไทลื้อเป็นอารยชน สอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้น แต่คนบางกลุ่มอาจมองว่าไทลื้อยังมีความเป็นอารยอยู่บ้างแต่ยังไม่สมบูรณ์นัก บางกลุ่มมีความคิดว่าวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของไทลื้อได้สูญหายไปแล้ว

(๑.๓) การรักษาประเพณีไทลื้อในชีวิตประจำวันให้เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้ จึงนิยมแสดงออกทางพฤติกรรมอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นบางอย่าง เช่น การแต่งกายที่สวยงาม การพูดหรือการขับลื้อ การแสดงศิลปะดนตรีขับร้องและฟ้อนลื้อ การทอผ้าที่มีลวดลายวิจิตรบรรจง การทำนาปลอดสารพิษ การทำสวน สดอเบอร์คุณภาพดีที่สุด และการต้อนรับที่เปี่ยมด้วยไมตรีจิต เป็นต้น

(๑.๔) การรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์และความสำคัญกับประเพณีไทลื้อในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกัน โดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้

(๑.๕) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี จึงมีความเชื่อมโยงกับเรื่องการสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพตัวตนของคนไทลื้อ และสภาพพื้นที่ภูมิทัศน์อันงดงามของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่สาบ เช่น ด้านวัฒนธรรมประเพณี คือ คนไทลื้อมีอัตลักษณ์ไม่ตรี และแสดงออกซึ่งไมตรีจิตต่อนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจและอยากกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) ด้านการจัดการ

ท่องเที่ยว คือ การมีเส้นทางจักรยาน “ปั่นกินลมชมวิถีชีวิตชุมชน” ทำให้เกิดความสุขสนาน เพลิดเพลิน มีความปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อชุมชน ด้านจัดการสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสะดวกในการเดินทาง ด้านการให้บริการร้านค้าและสินค้ามีการให้บริการที่ดี กิริยาสุภาพอ่อนน้อมและมีอัธยาศัยที่ดี และด้านบุคลากรให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและใส่ใจนักท่องเที่ยว

(๒) ควรส่งเสริมให้มีโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อ

(๒.๑) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อที่เหมาะสม อาจมีความหลากหลาย และแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทและกาลเวลา อย่างไรก็ตามควรมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่นและวัฒนธรรมประจำชาติพันธุ์ไทลื้อโดยนักวิจัยชุมชนอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบจากการวิจัยที่ดำเนินการวิจัยโดยชุมชนจะเป็นฐานความรู้ที่ละเอียดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยโดยตรง ชุมชนเป็นผู้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนผลการวิจัยและร่วมมือกันพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

(๒.๒) ปัจจุบันนี้ชุมชนบ้านแม่สาบมีนักวิจัยชุมชนที่มีศักยภาพจำนวนมาก เป็น ประชาชนชาวบ้าน คือ บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตประจำวันจนประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าในอดีตกับปัจจุบันได้อย่าง เหมาะสม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สั่งสมทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับมีศรัทธามั่นคง มีความคิด สร้างสรรค์ สามารถคิดริเริ่ม วิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาคือได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง เช่น กลุ่มหมอสมนไพร ได้แก่ นายอินรบ พุทธิโส เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านยาสมุนไพรและไสยศาสตร์ นาย ปันคำ สารูเม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโรคกระดูกและเส้นเอ็น โดยใช้วิธีการรักษา คือ “การย่ำขา”(การใช้เท้าแตะยาสมุนไพรแล้วเหยียบบนแผ่นเหล็กที่ร้อนก่อนนำไปเหยียบแขนและขาของมนุษย์) กลุ่ม ช่างไม้ ได้แก่ นายปัน กาศะโล นายแสน สารูเม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการดูฤกษ์ยามในการปลูกบ้าน เป็นเจ้า พิธี ในการยกเสาเอก การออกแบบ ก่อสร้างบ้าน วัดและโรงเรียน เป็นต้น

(๒.๓) เทศบาลตำบลสะเมิงควรส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมเชิงรุก โดยการจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาประจำหมู่บ้านของแต่ละชาติพันธุ์ในแต่ละ อำเภอหรือจังหวัด” ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาค้นคว้าเพื่อ พัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการจัดการความรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของวิถี ชีวิต ประเพณี ทั้งในอดีตและร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ เจาะลึกและบูรณาการประวัติความเป็นมาของ พื้นที่ต่าง ๆ ให้กลายเป็น “ผืนนาวัฒนธรรมชาติพันธุ์ล้านนา” ที่มีความหลากหลายแต่เชื่อมโยงเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน โดยให้เจ้าของวัฒนธรรมได้มีส่วนร่วมในแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟู

วัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาอันเป็น “จุดเริ่มต้น” ของการฟื้นฟูผสมผสานการพัฒนา โดยเฉพาะควรส่งเสริมให้มีโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อในระดับจังหวัดใกล้เคียง เช่น ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย เป็นต้น

๓) ด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี นักร้องและนักแสดง

(๑) ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรีไทลื้อ

ปัจจุบันนักดนตรีไทลื้อที่ยังมีชีวิตอยู่ มีจำนวน ๗ คน เป็นเพศชาย ๔ คน เป็นเพศหญิง ๓ คน มีอายุระหว่าง ๕๗-๘๕ ปี ประกอบอาชีพทำนา ๓ คน ไม่มีอาชีพ ๔ คน (มีรายได้จากเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ เดือนละ ๖๐๐-๘๐๐ บาท และมีลูกหลานช่วยดูแลยามเจ็บป่วย) จากการสำรวจสอบถามความคิดเห็นของนักดนตรีทั้ง ๗ คน ทุกคนแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าอาชีพนักดนตรีไทลื้อไม่สามารถสร้างรายได้ที่พอเพียงในการเลี้ยงตัวเอง จำเป็นต้องหางานอื่นทำแทน อีกทั้งโอกาสที่จะได้แสดงการขับลื้อมีน้อยมาก ในรอบ ๑ ปี มีโอกาสแสดงการขับลื้อไม่เกิน ๔ ครั้งต่อปี ได้ค่าแรงครั้งละ ๔๐๐-๕๐๐ บาท หรือบางครั้งก็เป็นการช่วยโดยไม่มีค่าตอบแทน

เป้าหมายของการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรีไทลื้อ เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักดนตรีให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้นักดนตรีได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถเป็นครูอาจารย์ช่วยถ่ายทอดเทคนิควิธีการขับลื้อให้คนรุ่นใหม่ กองทุนนี้จะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรจากภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย จังหวัดพะเยาที่ประกาศพันธกิจสำคัญ คือ การโอบอุ้มหรือสืบชะตาศิลปวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุนชาวไทลื้อทั่วโลก เพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมไทลื้อ ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย เสนอให้ความช่วยเหลือในการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้ออำเภอสะเมิง โดยสนับสนุนเงินงบประมาณ ๓๕๐.๐๐๐ บาทให้อำเภอสะเมิงเป็นเจ้าภาพจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ร่วมกับงานเทศกาล สตอเบอร์รี่ของดีอำเภอสะเมิง ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

(๒) ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรีไทลื้อ

การรวมกลุ่มนักดนตรีไทลื้อแล้วจัดตั้งเป็นวงดนตรีเป็นสิ่งที่ดีเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นและเข้มแข็งในการทำงานฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรีไทลื้อเป็นการเพิ่มขีดสมรรถนะของ นักดนตรี นักร้อง และนักแสดงไทลื้อได้อีกทางหนึ่งด้วย

ในอดีตมีการสอนบรรเลงดนตรีโดยใช้เพลงล้านนา นำโดยหัวหน้าวงดนตรี คือ อาจารย์สุชาติ กันชัย เป็นผู้สอนให้เด็กนักเรียนในหมู่บ้านแม่สาบ เล่นเครื่องดนตรีประเภท ซึง ซอ สะล้อ และขลุ่ย จัดตั้งวงดนตรีชื่อ “เอื้องน้อยล้านนา” นำไปแสดงในงานต่าง ๆ เช่น งานขึ้นปีใหม่ งานวันเด็ก งานประกวดนางสาวเชียงใหม่ที่เวทีประตูท่าแพ งานแข่งขันดนตรีพื้นเมือง จนเกิดความนิยมดนตรีของล้านนาและชื่อเสียงของเด็กไทลื้อบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้เป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัด

เชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง นักดนตรีนักเรียนจากวงดนตรีเอื้องน้อยล้านนา ได้รับการการศึกษาให้เรียนต่อในระดับปริญญาตรีและหลายคนกลับมาเป็นครูสอนดนตรีที่โรงเรียนในอำเภอสะเมิง

ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ มีการฟ้อนลื้อที่คิดประดิษฐ์ทำรำขึ้นมาใหม่ เช่น ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนประทีป ฟ้อนไตอ่างขาง และฟ้อนลื้อ โดยรองศาสตราจารย์ ดิเรกชัย มัทธนสิน จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นผู้ประสิทธิประสาทวิชาการฟ้อนลื้อให้เด็กนักเรียนและกลุ่มแม่บ้านที่สนใจ ฟ้อนรำ ปัจจุบันยังมีการถ่ายทอดให้นักเรียนในโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม และกลุ่มฟ้อนรำบ้านแม่สาบ ได้รับเชิญให้ออกไปร่วมแสดงการฟ้อนลื้อในงานสืบสานตำนานไทลื้อที่จังหวัดพะเยาทุกปีต่อเนื่องกันมามากกว่า ๗ ปีแล้ว

ทั้งสองตัวอย่างที่ยกมาอภิปรายในที่นี้ เป็นการยืนยันคำตอบที่ว่า มีเหตุผลที่สมควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรี เป็นการฟื้นฟูชีวิตวงดนตรีเอื้องน้อย (จากรุ่นละอ่อนมาเป็นรุ่นคนเฒ่า) ให้กลับมาสร้างความบันเทิงให้ผู้ชม ได้เกิดความประทับใจอีกครั้ง เพราะในอดีตวงดนตรีเอื้องน้อย (วัยรุ่น) สามารถแสดงให้เห็นการพัฒนาที่รุ่งโรจน์ ปัจจุบันนี้วงดนตรี “เอื้องเฒ่าล้านปี” ที่กำลังจะรวมตัวกัน ขยันฝึกซ้อมทุกวันในช่วงตอนเย็น ที่วัดแม่สาบใต้โดยอาจารย์อุดมศักดิ์ สิมะวงษ์ และอาจารย์กิตติพิชญ์ สาธุเม เป็นผู้อำนวยการฝึกซ้อมดนตรีไทลื้อเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะออกแสดงในงานสืบสานตำนานไทลื้อที่สะเมิงร่วมกับงานเทศกาลสตอเบอร์รี่ของดีอำเภอสะเมิงในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

(๓) ควรประสานงานการช่วยเหลือด้านครูผู้สอนจากสมาคมไทลื้อโลก

คณะครูผู้สอนเทคนิคการขับลื้อระดับผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดพะเยา เชียงราย น่านและจังหวัดแพร่ เป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถอยู่ในระดับดีมาก ครูขับลื้อส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๖๐ ปี สำหรับครูที่เป็นช่างเป่า เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๒๕ - ๗๐ ปี การประสานงานการช่วยเหลือด้านครูผู้สอนจากสมาคมไทลื้อโลกมีความก้าวหน้าไปมากแล้ว เนื่องจากสมาคมไทลื้ออำเภอแม่ฮอน สมาคมไทลื้อพะเยา และสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย ยินดีที่จะจัดส่งนักขับลื้อและช่างเป่าจากสิบสองปันนามาช่วยสอนเทคนิคการเป่าเป่าให้กับกลุ่มไทลื้อทั่วประเทศไทยโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังสามารถเรียนการขับลื้อและการเป่าเป่าโดยครูชั้นช่างเป่าจากสิบสองปันนา ได้จัดทำสื่อการสอนออนไลน์ในยูทูปให้ผู้สนใจได้ติดตามรับชมได้ตลอดเวลา ปัญหาจึงกลับมาอยู่ที่ด้านผู้เรียนมากกว่า คือ มีผู้สนใจจะเรียนดนตรีน้อยและขาดความอดทนในการฝึกซ้อม สอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์ทัศนีย์ กาศะโล ที่กล่าวว่า “..ปัญหาพื้นฐานสำหรับการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย คือ ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากร กล่าวคือ ขาดแคลนครูผู้ทำการสอนและขาดแคลนผู้เรียน เป็นปัญหาเช่นเดียวกับการปิดหรือยุบรวมโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท คือ ไม่มีเด็กมาเรียนหรือมีน้อยเกินไป...”

๔) ด้านการยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน

(๑) ควรจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อ

ปัจจุบันมีการจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อ บ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ เป็นการรวมตัวกันของประชาชนชาวบ้าน กลุ่มรักไทลื้อบ้านแม่สาบ โดยกลุ่มคณะกรรมการจะต้องมีความเข้มแข็ง มีความมั่นคง สามัคคีกัน ทั้งนี้จะต้องพยายามชักชวนไทลื้อทุกคนที่สนใจ มาร่วมโดยไม่เน้นเพศและวัย คือ ไม่จำกัดอายุของผู้เข้าร่วมกลุ่มสนใจ ตลอดจนจะต้องมีการประสานงานพูดคุยปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากันอย่างต่อเนื่อง

คณะกรรมการฟื้นฟูได้จัดให้มีกิจกรรม “ฟื้นฟูสมองไทลื้อ” ด้วยการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เดือนละ ๑ ครั้ง เป็นการสานต่อพลัง ความคิดริเริ่ม คิดบวก และพูดอย่างสร้างสรรค์ ให้กำลังใจต่อกัน เน้นเตือนเรื่องการทำให้เสียสละให้ส่วนร่วมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและรู้วิธีการรักษาประเพณี พิธีกรรม ให้ดำรงอยู่กับชุมชนไม่สูญหาย มีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม ด้านการพ่อนตั้งแต่ระดับ ครอบครัว (บ้าน) กลุ่มแม่บ้านในชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด รวมถึงวัด และโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด

(๒) ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (The cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีวิธีการจัดการต้อนรับที่น่ายประทับใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพ เข้าถึงได้ง่าย สะดวกสบาย เป็นการจัดการท่องเที่ยวท้องถิ่นที่อาศัยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างงานและรายได้ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญา คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมระเบียบการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาการรับรู้ความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาด้านกฎหมายกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการเลือกที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง สอดคล้องกับคำว่า “เป็นไท” ที่หมายถึงกลุ่มคนที่รักความอิสระไม่เป็นทาสใคร

ชุมชนไทลื้อบ้านแม่สาบควรมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหาเดือดร้อน การวางแผนฟื้นฟูหรืออนุรักษ์ การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและกฎหมายของชุมชนเพราะแท้ที่จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ

มีกิจกรรม และมีวิธีทำงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพในการร่วมมือกันพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านของตนได้อย่างเหมาะสม จัดเป็นกระบวนการเพื่อวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านที่อยู่อาศัยโดยประชารัฐ นอกจากนั้นหลังจากที่ได้ระบุดูวัตถุประสงค์และแผนงานร่วมกัน และปฏิบัติตามแผนงานของโครงการดังกล่าวร่วมกันแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผล โครงการต่างๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยทางอ้อมคือ ผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงาน ของหมู่บ้าน หรือเป็นไปได้โดยตรงคือ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยตนเองทุกขั้นตอน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมในฐานะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ผู้คนเดินทางมาเยือนถิ่นนั้น ซึ่งมีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และสิ่งที่มีคุณค่าที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งเทศกาลและงานประเพณีประจำปีที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้น “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” จึงหมายรวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น^๑ ส่วนทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Attraction Place) คือแหล่งที่เป็นจุดหมาย (Destination) ของการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรเป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว^๒ จะเห็นได้ว่าการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) การอนุรักษ์ความเชื่อและพิธีกรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวนี้ นอกจากจะเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมรอบตัวไม่ให้เสื่อมโทรม มีธรรมชาติที่สวยงาม มีสมบัติวัฒนธรรมประจำชาติที่น่าภาคภูมิใจแล้ว ยังจะก่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วย โดยการดึงดูดให้นักท่องเที่ยว เข้าไปเยี่ยมเยือน ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างเงินแก่เจ้าของท้องถิ่น เช่น การให้บริการที่พักแรม ร้านอาหาร หรือนำสินค้าศิลปวัฒนธรรมมาขายเป็นของที่ระลึก เป็นต้น

^๑ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. ๒๕๓๐. “วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง”. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔. ตุลาคม - ธันวาคม. หน้า ๑๐.

^๒ นำชัย ทนผล และคณะ. ๒๕๔๓. การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยวคณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า ๔๗.